

TEHETSZERTE.HU

tehetsz érte

EFOP-1.8.6-17-2017-00035

A lakosság fizikai aktivitásának növelése és az egészségfejlesztő testmozgás kultúrájának kialakítása a szabadidősport révén, a rekreációs sportszakember-képzés, valamint a sportszolgáltatások létrehozásának támogatásával a Dél-alföldi régióban

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A sport hatása az örökítőanyagra

Szász András főiskolai docens

SZTE JGYPK TSTI

2021. július 20.

EFOP-1.8.6-17-2017-00035

A lakosság fizikai aktivitásának növelése és az egészségfejlesztő testmozgás kultúrájának kialakítása a szabadidősport révén, a rekreációs sportszakember-képzés, valamint a sportszolgáltatások létrehozásának támogatásával a Dél-alföldi régióban

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Az élőlényeket alakító tényezők

BELSŐ TÉNYEZŐK:

a két szülőtől örökölt tulajdonságok összessége

KÜLSŐ TÉNYEZŐK:

táplálkozás, tanulás,
szociális környezet,
élőhely, stb.

Genetika/genomika

A **genetika** (örökléstan; a görög genno [γεννώ] = életet adni szóból) - vagy ma már inkább **genomika** - az élő szervezetek öröklődésének és változékonyságának a szabályszerűségeivel foglalkozó biológiai tudomány.

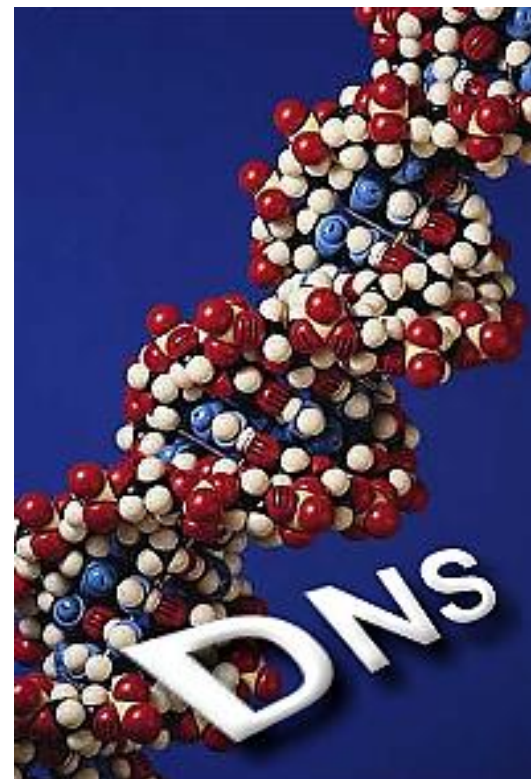
Tudományos örökléstanról 1866 óta beszélhetünk. Ekkor állapította meg *Johann G. Mendel*, hogy egyes tulajdonságok egymástól függetlenül, mások kapcsoltnak adódnak át az utódoknak, és eloszlásuk számszerűsíthető törvényeket követ.

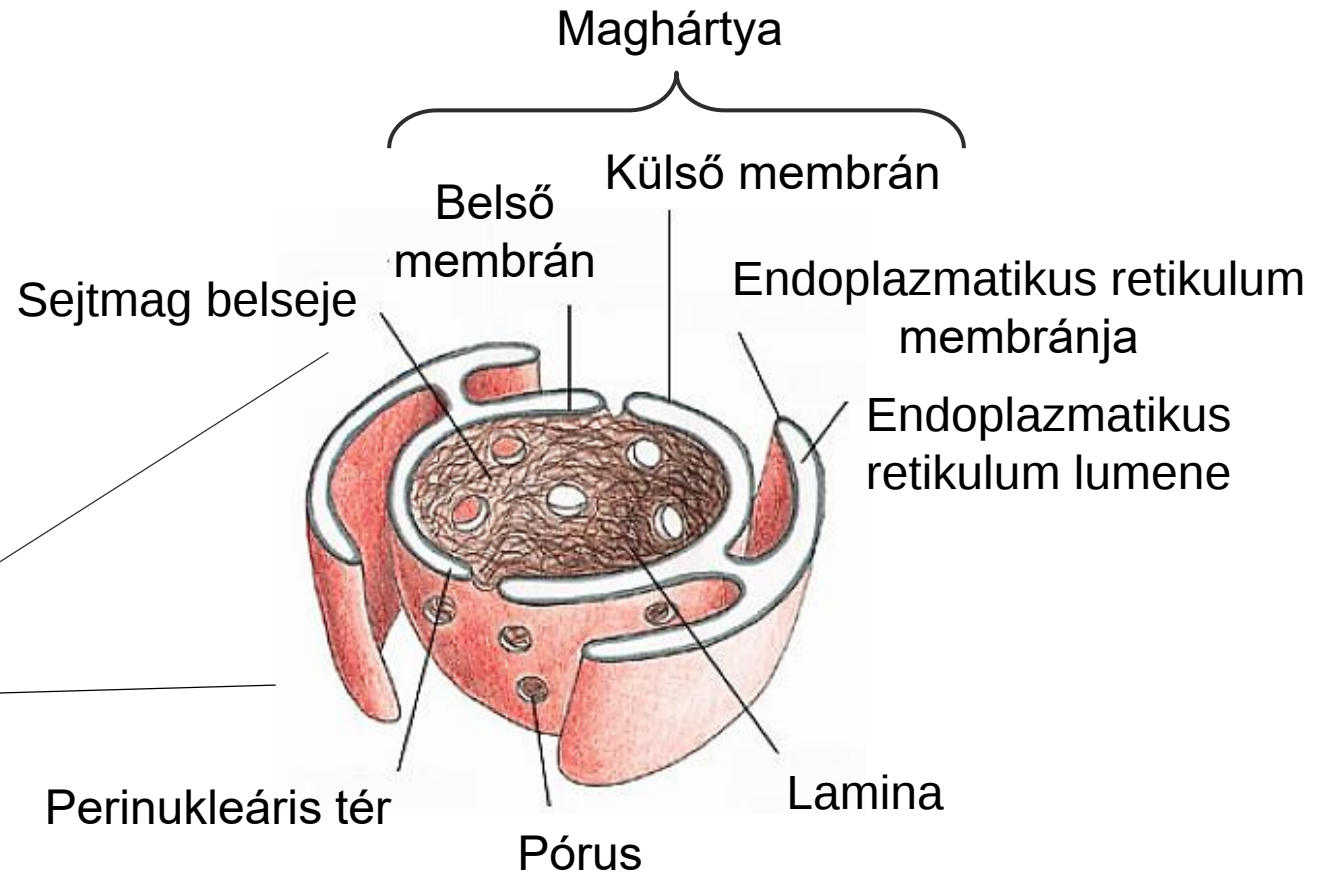
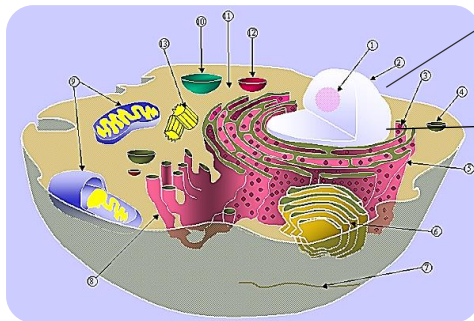
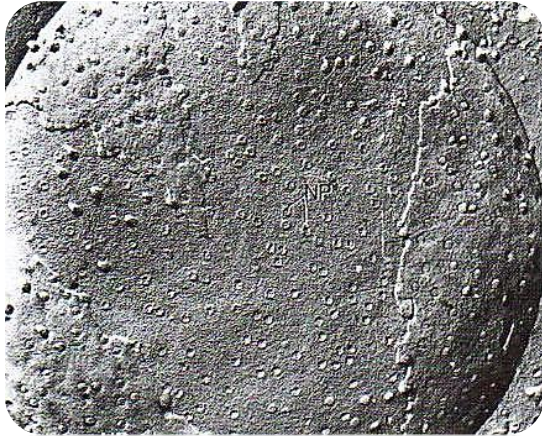
DNS (dezoxiribonukleinsav)

1944-ben *Oswald T. Avery, Colin MacLeod és Maclyn McCarty* megállapították, hogy az örökítőanyag - azaz az átöröklés hordozója - a DNS.

A DNS kettős-helikális modellje (*James Watson és Francis Crick, 1953*) magyarázza az öröklési anyag információraktározó és továbbadó szerepét.

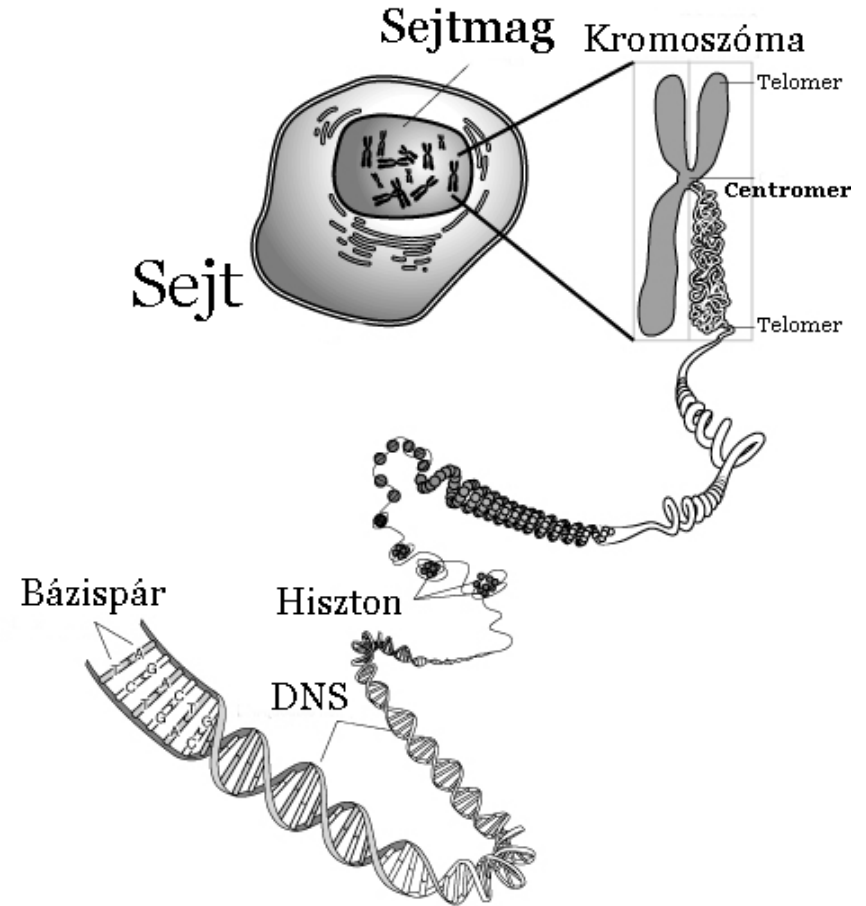
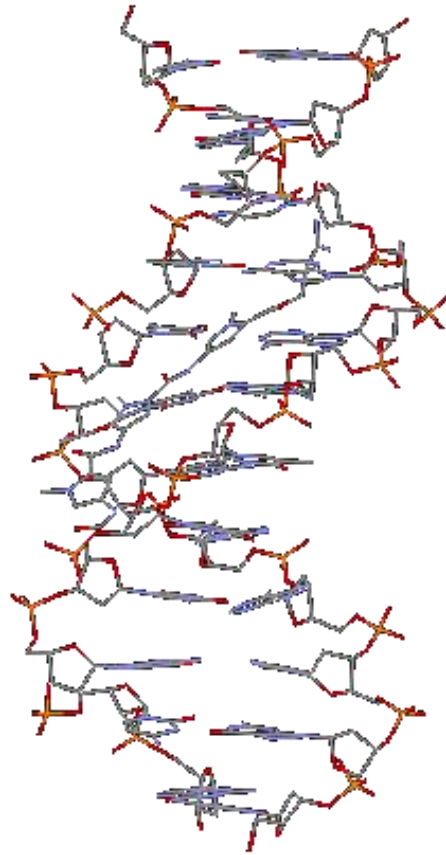

Sejtmag

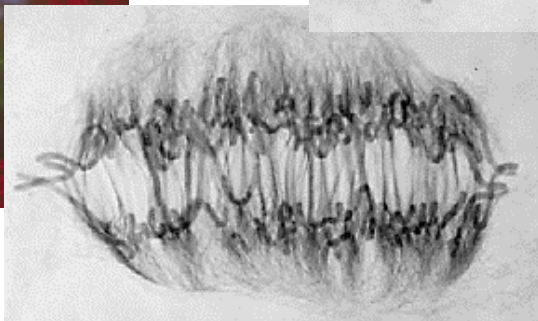
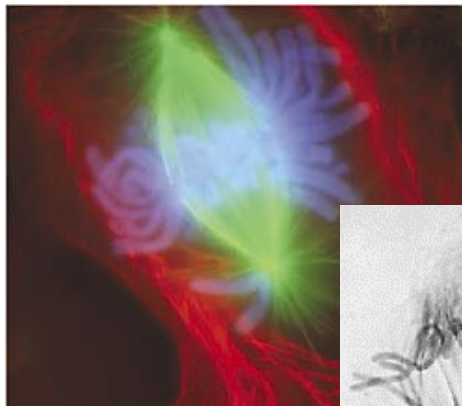

Kromatin/kromoszóma

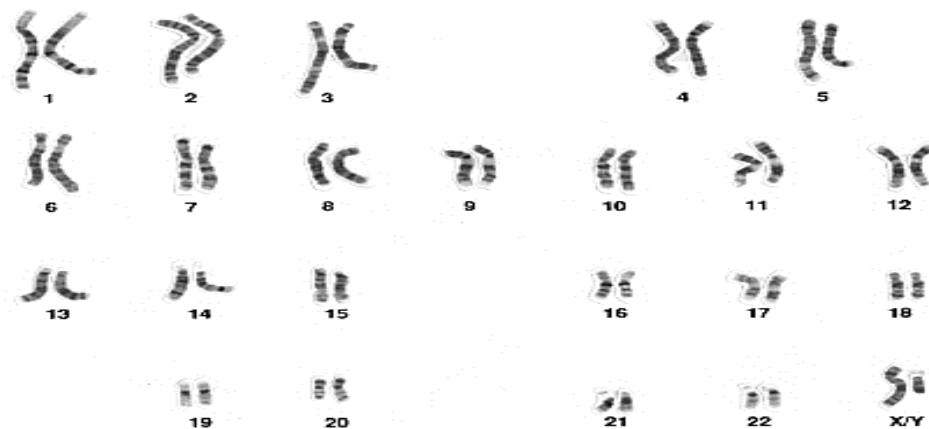
A sejtmag plazmájában lévő DNS-ből, valamint fehérjékből létrejött szupramolekuláris struktúrát kromatinnak, a sejtosztódás ideje alatt pedig kromoszómának nevezzük.

Kromoszómák

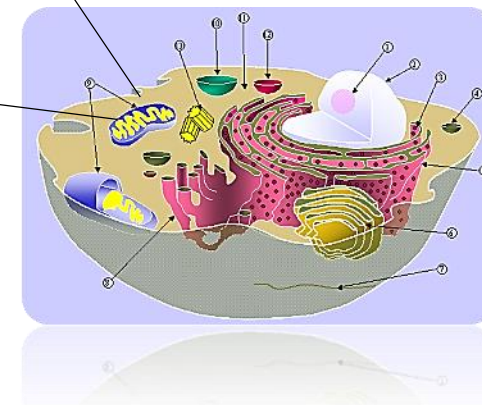
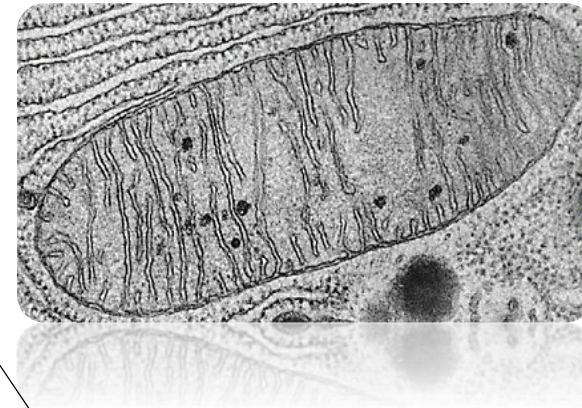
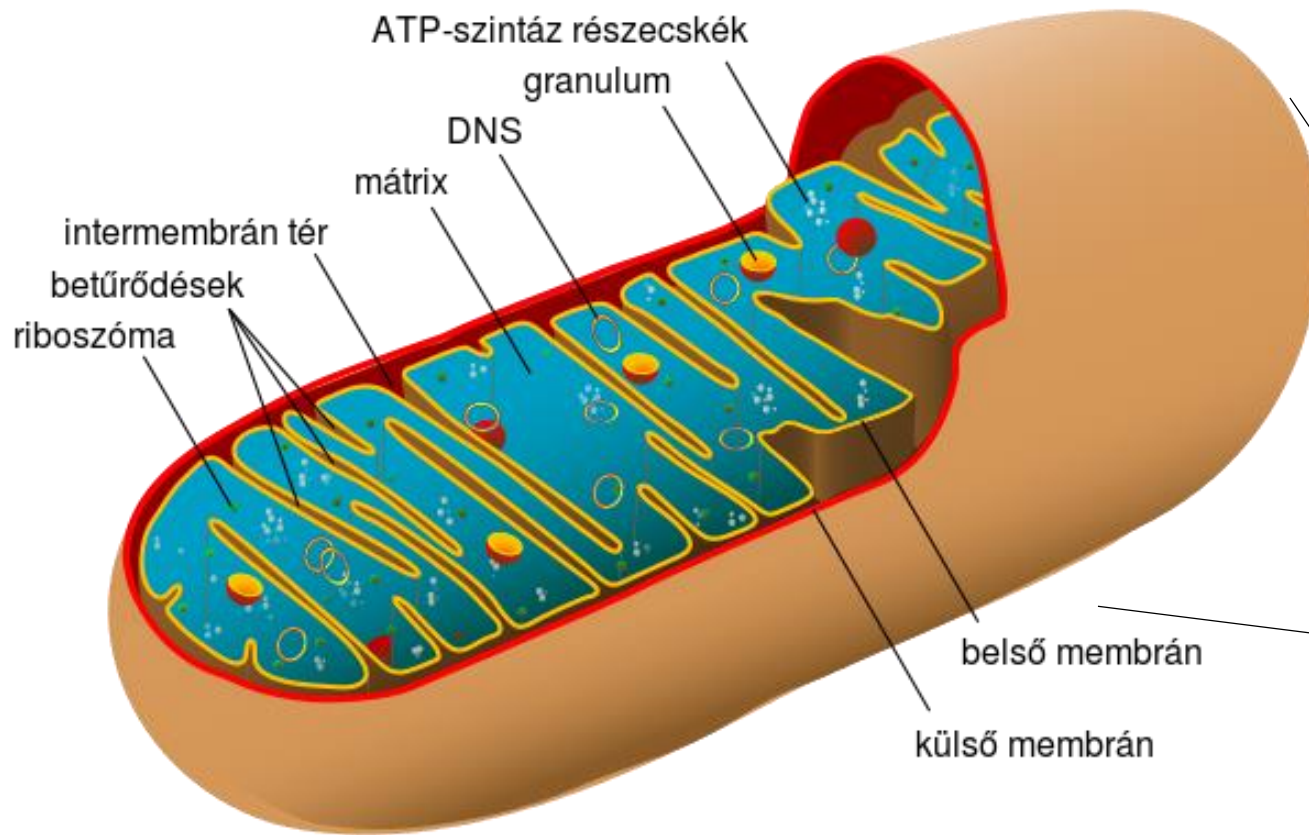

Osztódó sejtmagban lévő kromoszómák. A kroma (görög eredetű szó) színt, a szóma testet jelent, ami a kromoszómák jól festődő tulajdonságára utal.

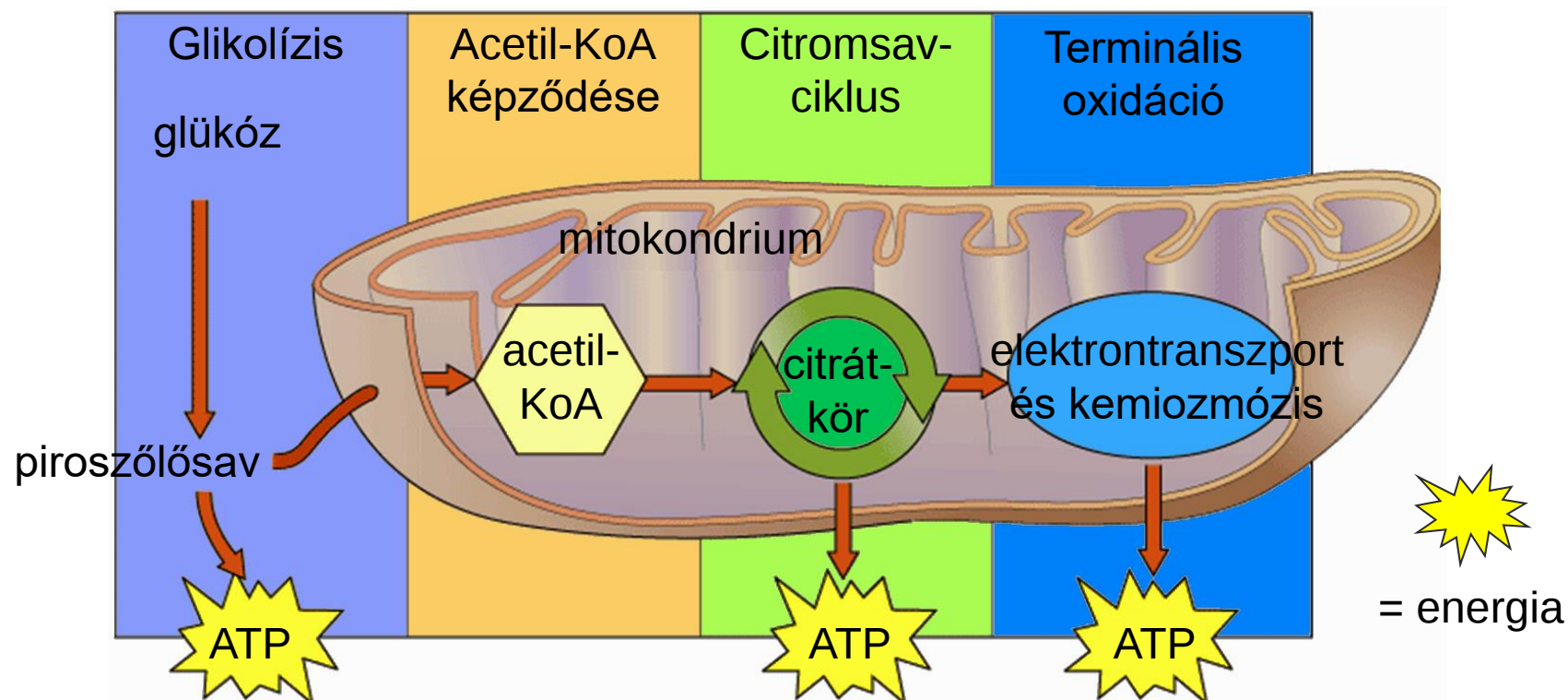

Egy testi sejtben két kromoszómaszerelvény van. A párok egyike anyai, a másik apai eredetű.

Mitokondrium

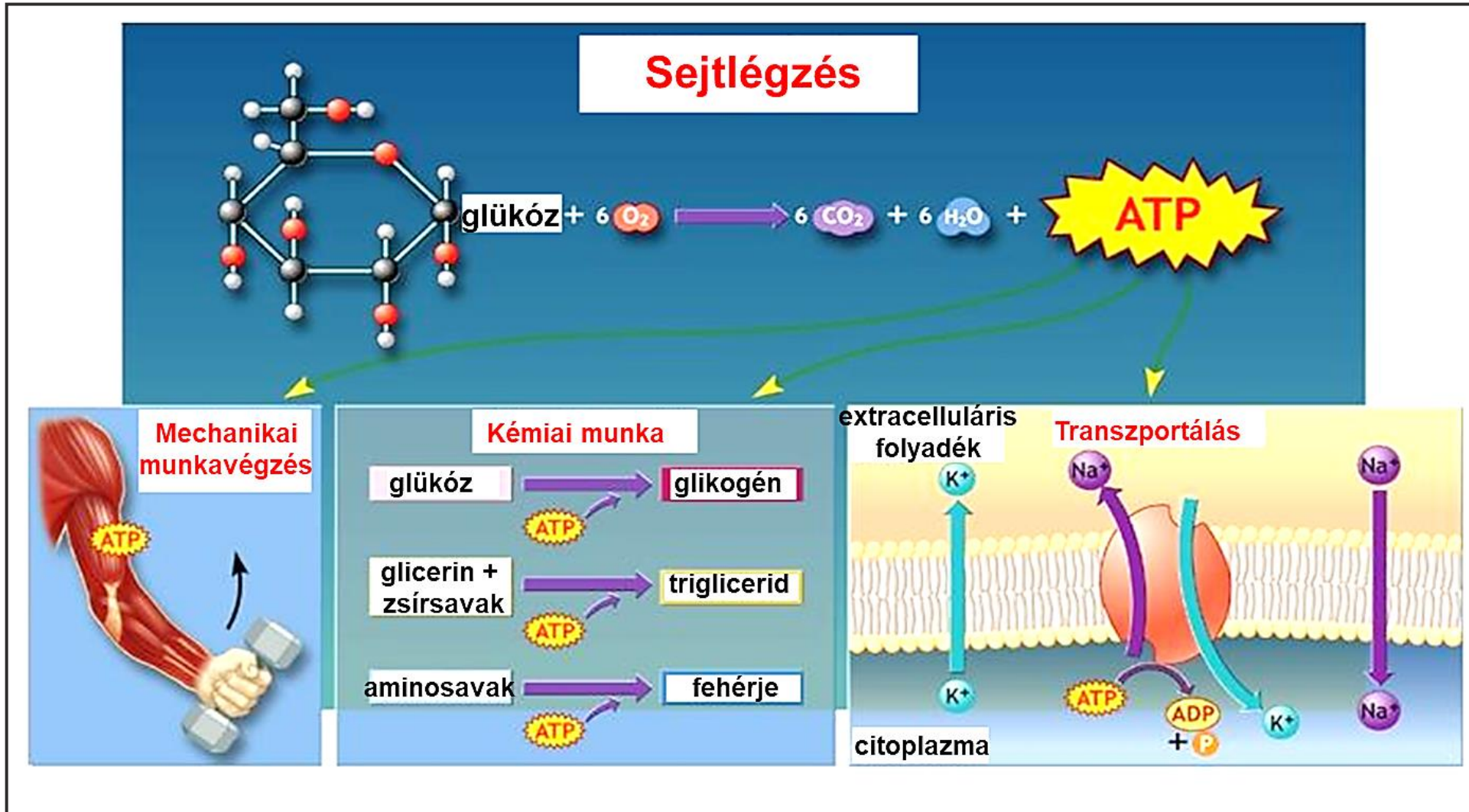

A mitokondriumok a sejtek energiatermelő központjai (szénhidrát- és lipidoxidáció).

Itt zajlik a citromsavciklus (citrátkör, *Szent-Györgyi–Krebs* ciklus), a terminális oxidáció, és az oxidatív foszforiláció.

A sejtlélegzés folyamata

A fizikai aktivitás krónikus hatása a fehérjék metabolismusára

Állóképességi edzés

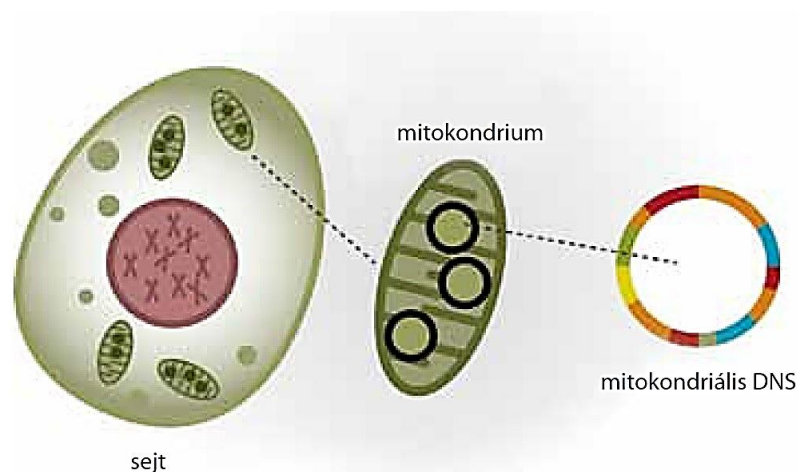

Erőedzés

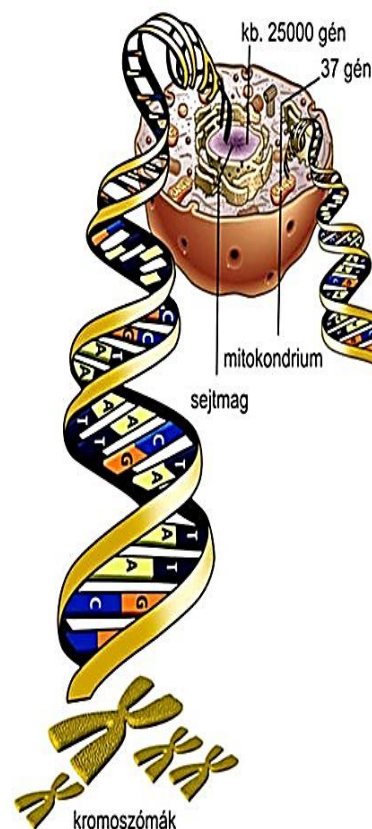

Mitokondriális DNS

- Anyai öröklődésű
- Gyűrű alakú (cirkuláris)
- A sejt mitokondriumai gyakran eltérő DNS tartalommal rendelkeznek
- Gyenge DNS repair - magas mutációs ráta

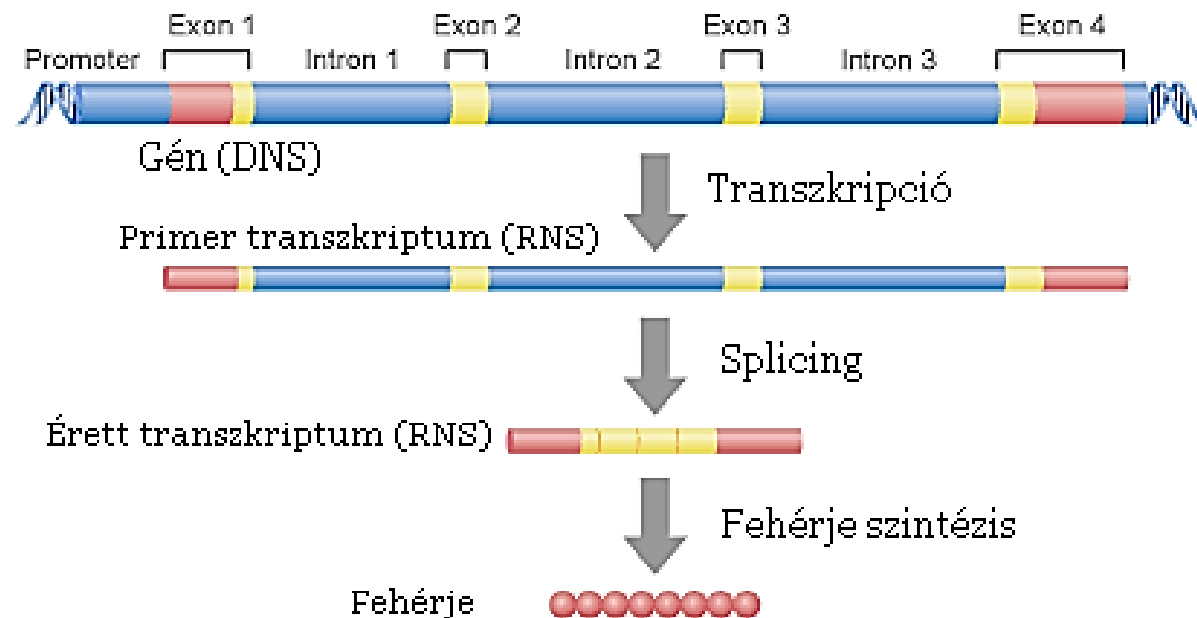

A sejtmagi és a mitokondriális genom (Raskó, 2010)

Génkifejeződés

Génexpresszió

© Wellcome Trust

A gének átírásának a folyamata a **transzkripció**.

A hírvivő RNS-ben kódolt genetikai információ „lefordítódik” egy polipeptidláncban levő aminosavak sorrendjére a fehérjeszintézis során. Ez a **transzláció**.

Fizikai inaktivitás:

- Obezitás
- Kardiovaszkuláris megbetegedések
- 2-es típusú cukorbetegség
- Metabolikus szindróma
- Neurodegeneráció

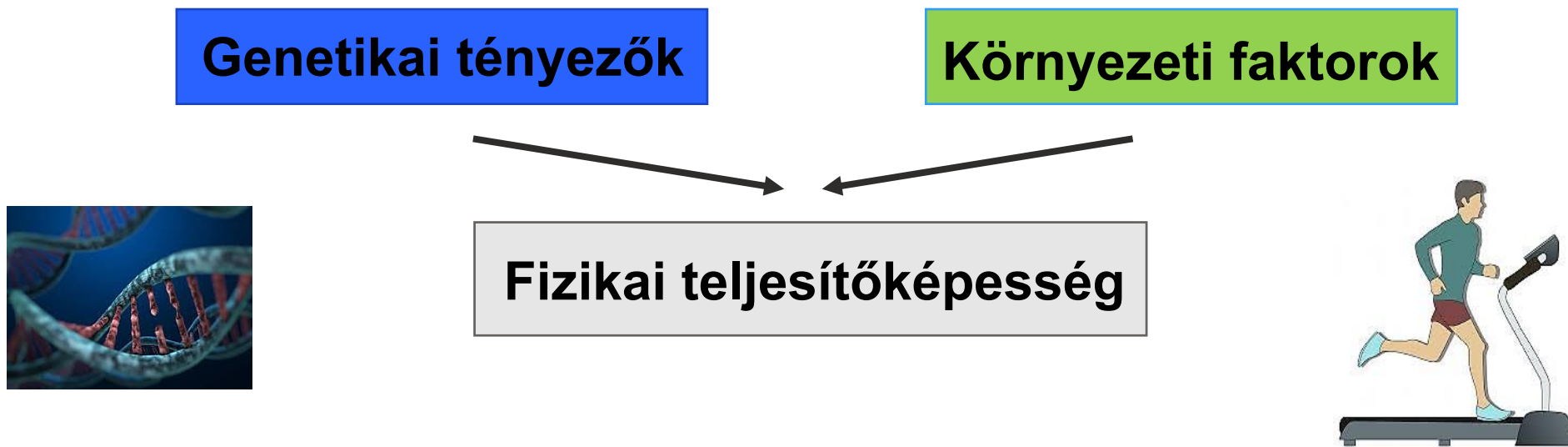
Fizikai aktivitás:

a mozgás = gyógyszer

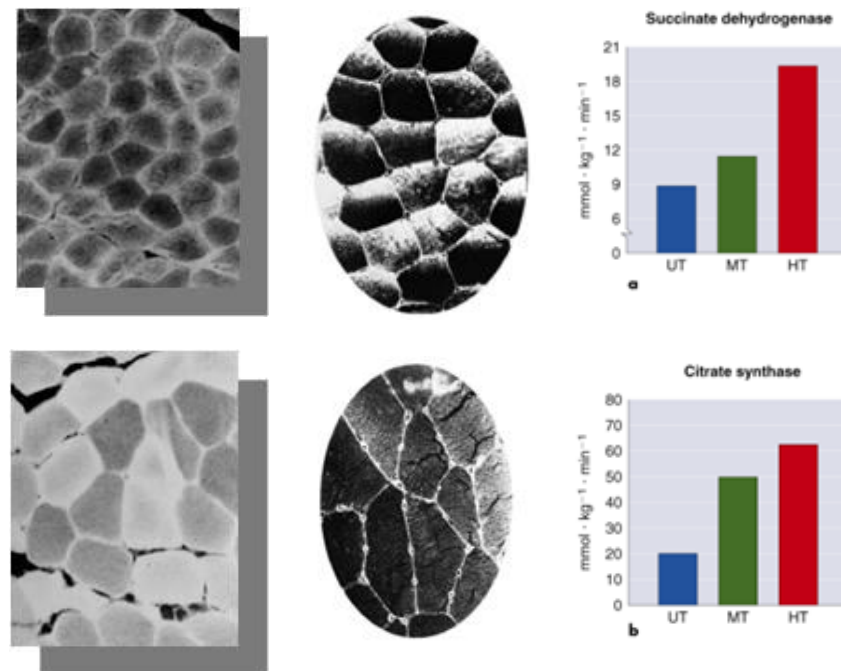
Az ember fizikai aktivitás mintázatának modelljét az evolúció során lezajló természetes szelektálódás alapozta meg.

A szelekció adaptív nyomása hatással volt a humán genomra is.

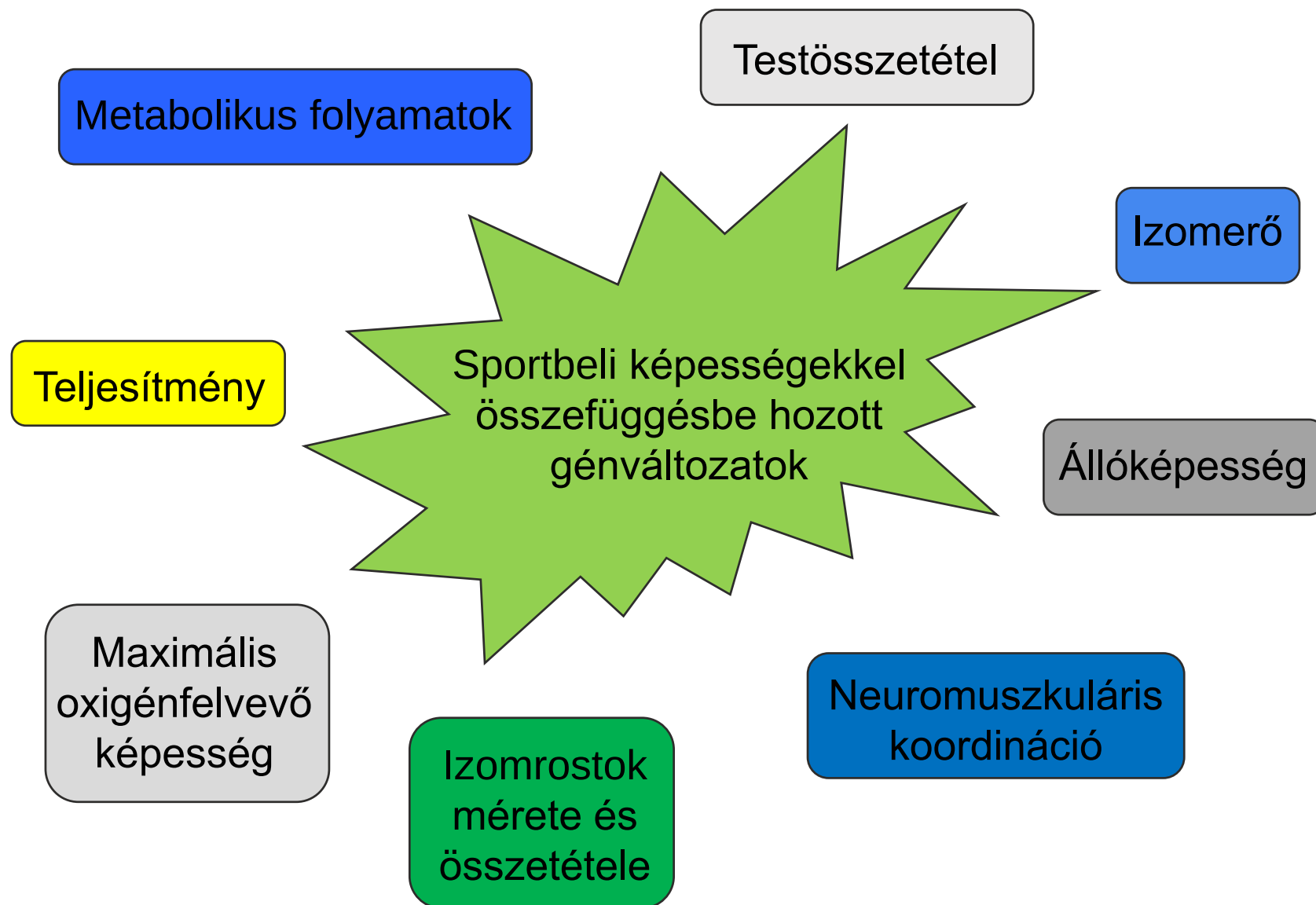

Tehát a sportolói teljesítmény komplex fenotípus.

Fizikai aktivitás → „Black box” → Adaptáció

Fizikai aktivitás → Szignáltranszdukció és génszabályozás → Adaptáció

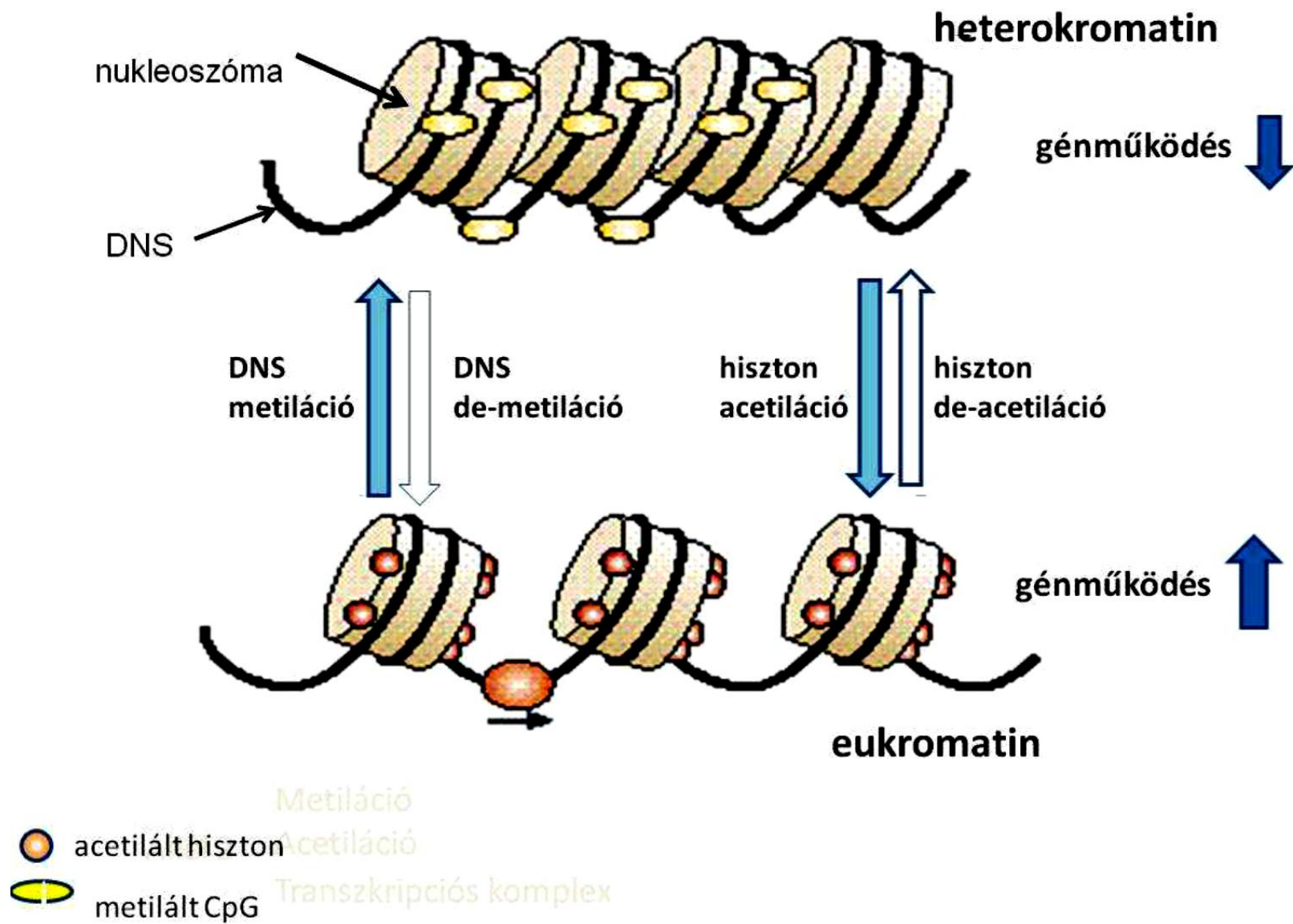

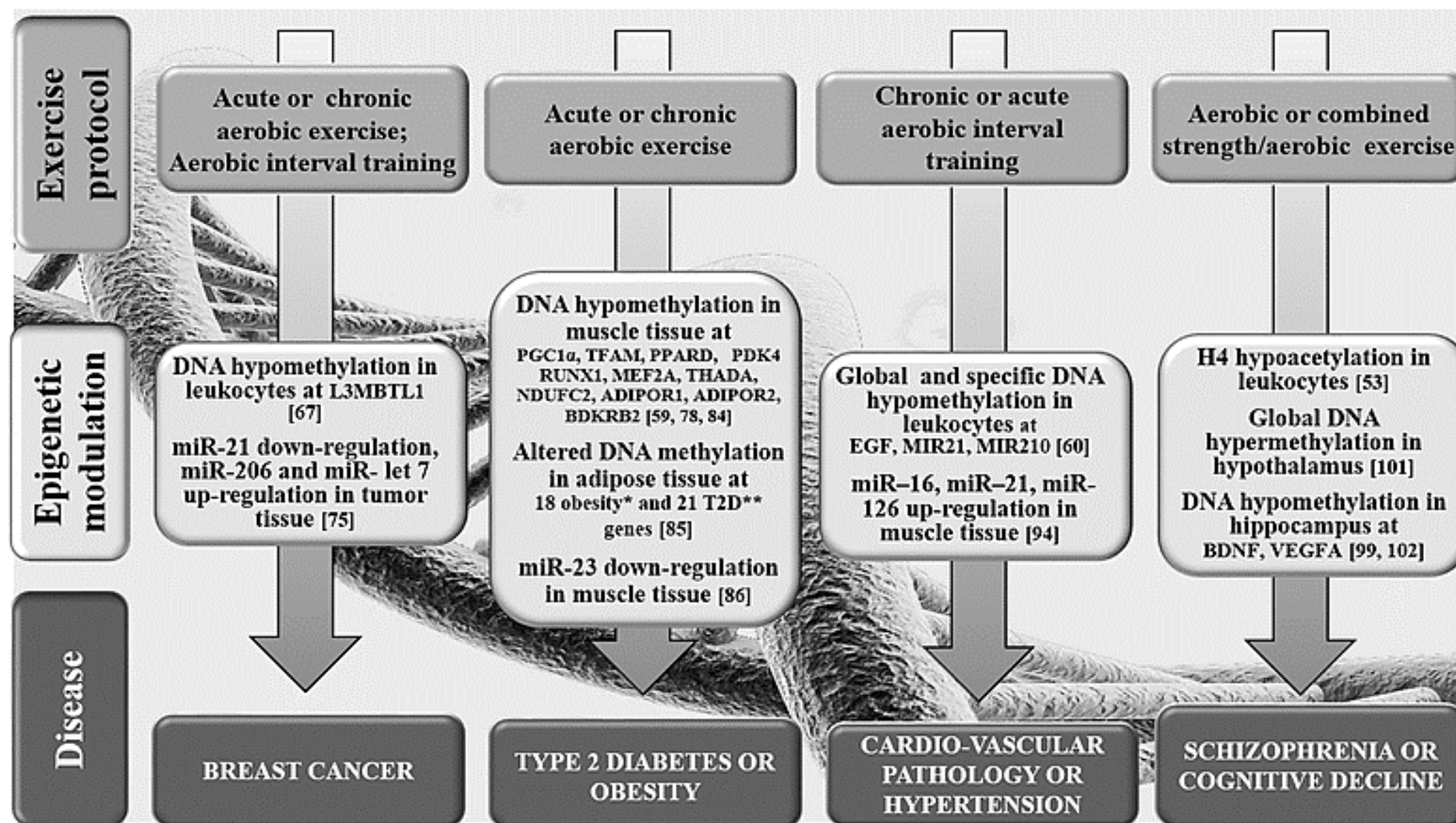
Epigenetika

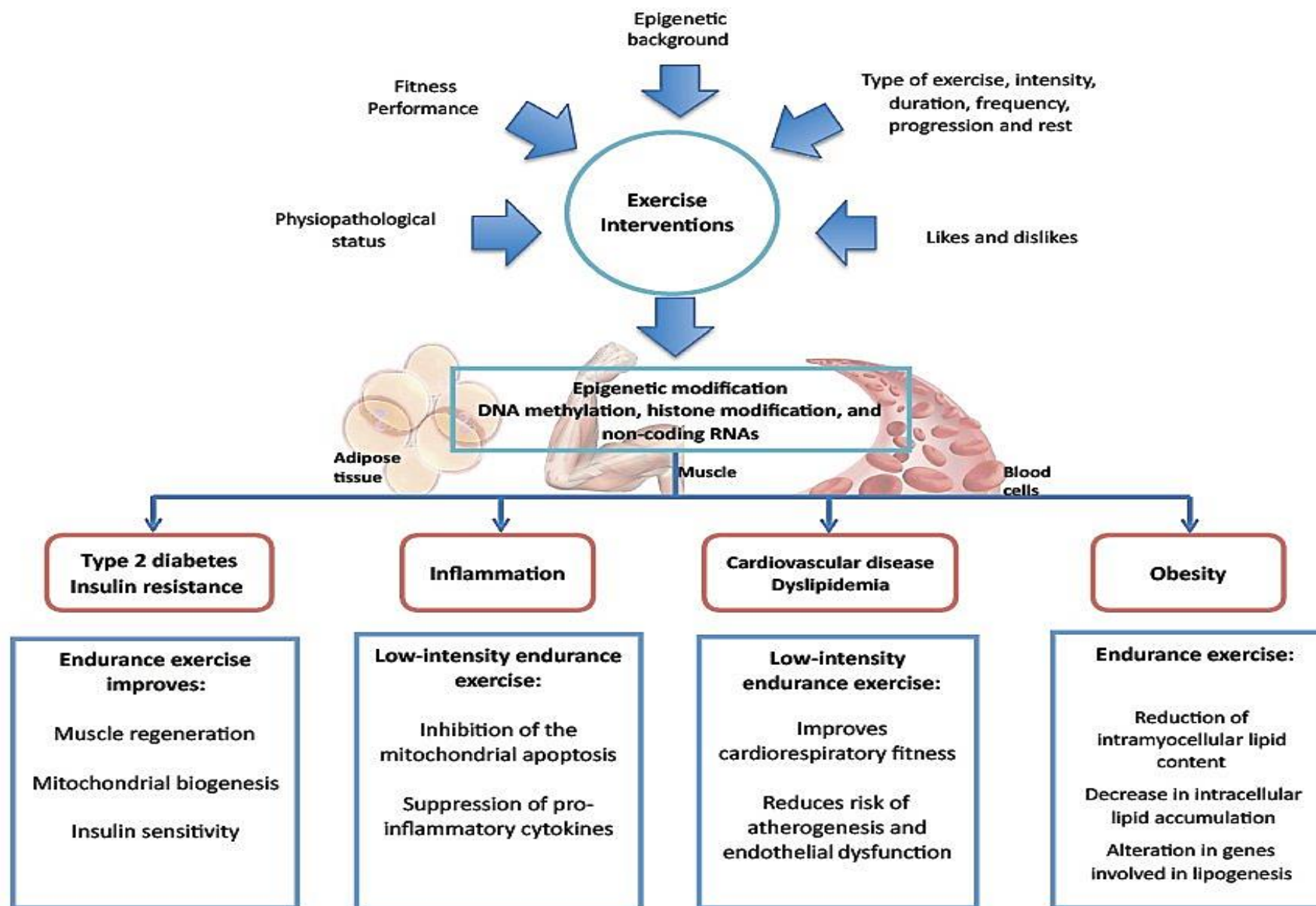
Az epigenetikai szabályozás olyan környezeti hatások összessége, amelyek a DNS nukleotidsorrendjét nem befolyásolják, viszont egyéb kovalens, a génműködésre ható változásokat idéznek elő.

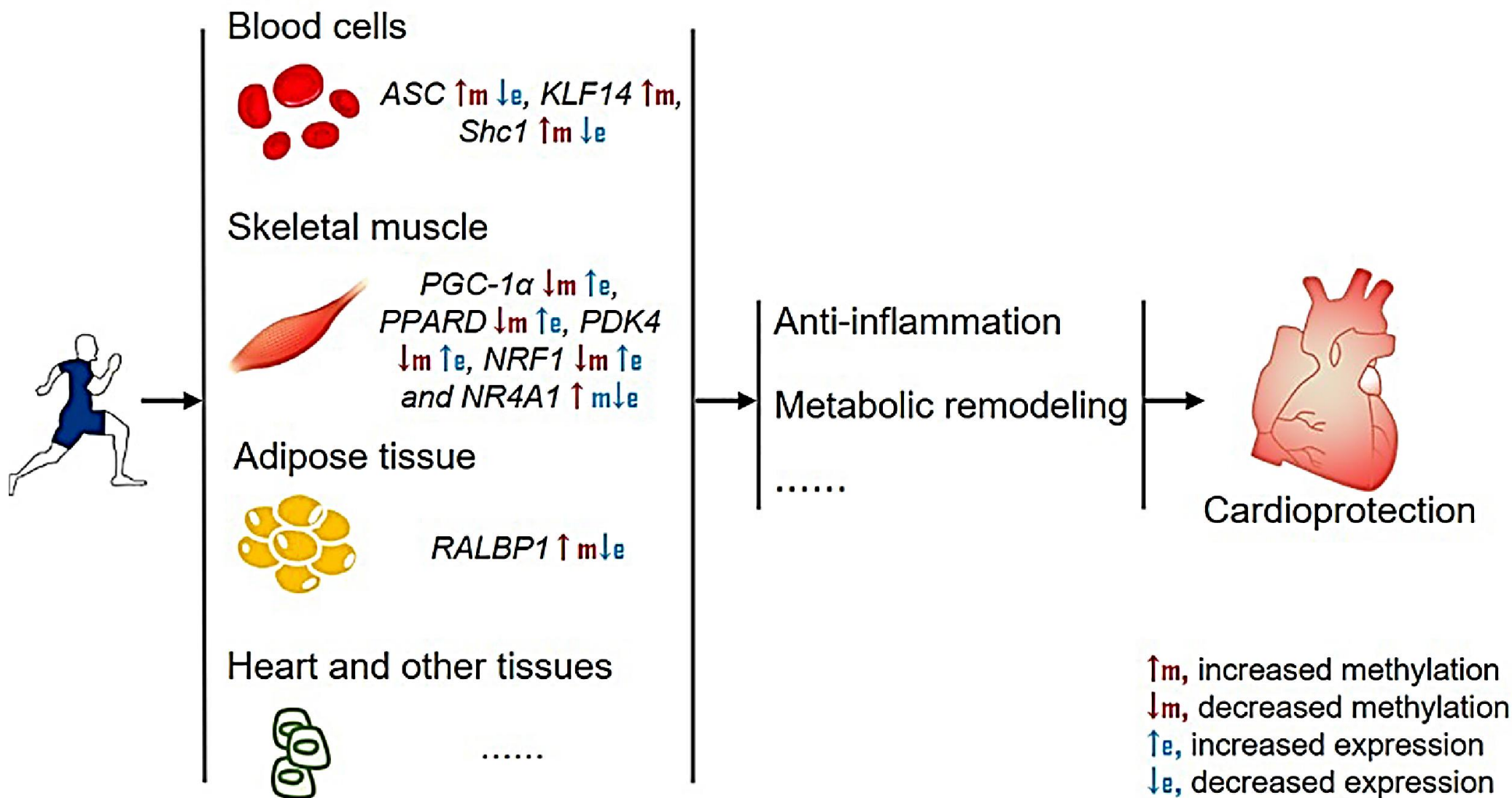
Ilyenek lehetnek: **DNS metiláció**, **hiszton acetiláció** és metiláció, **telomeráz aktivitás**, mikroRNS hatások, stb.

A fizikai inaktivitással/aktivitással epigenetikai változások jönnek létre a szervezetben, melyek részben örökölhetők is.

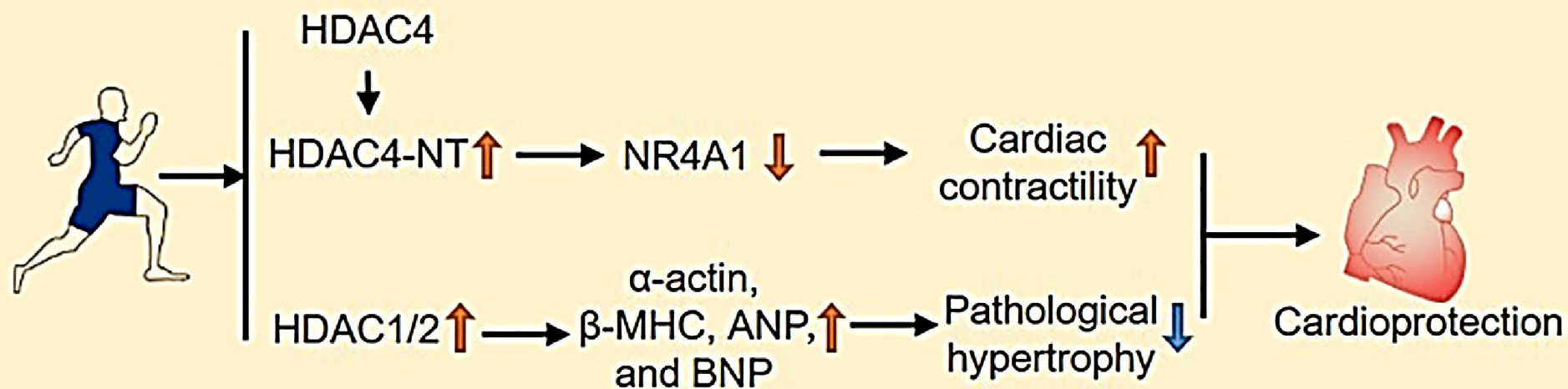
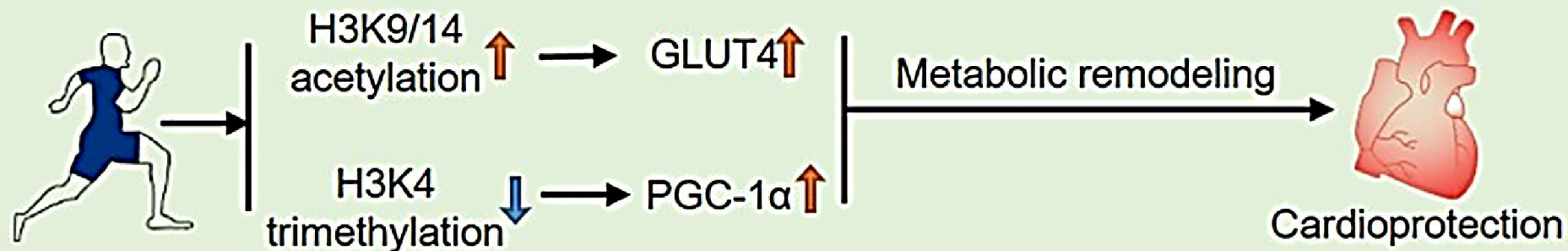

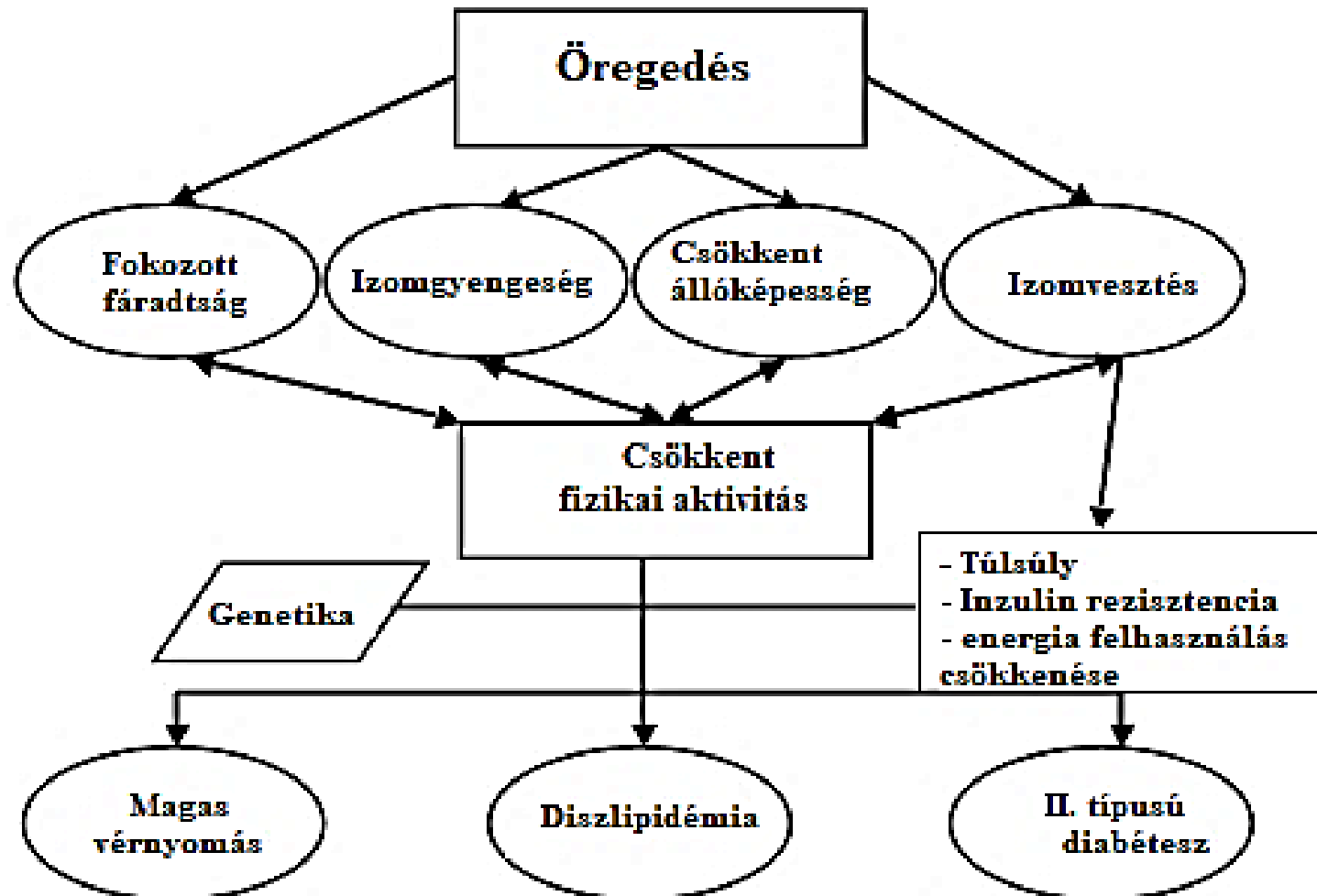

Histone modifications in skeletal muscle

Cardiac-specific histone modifications

Az öregedés hatása az emberi szervezetre

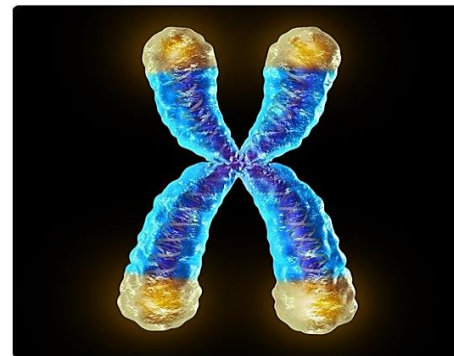

Öregedési elméletek

1. Szabadgyökök és mutációk elmélete

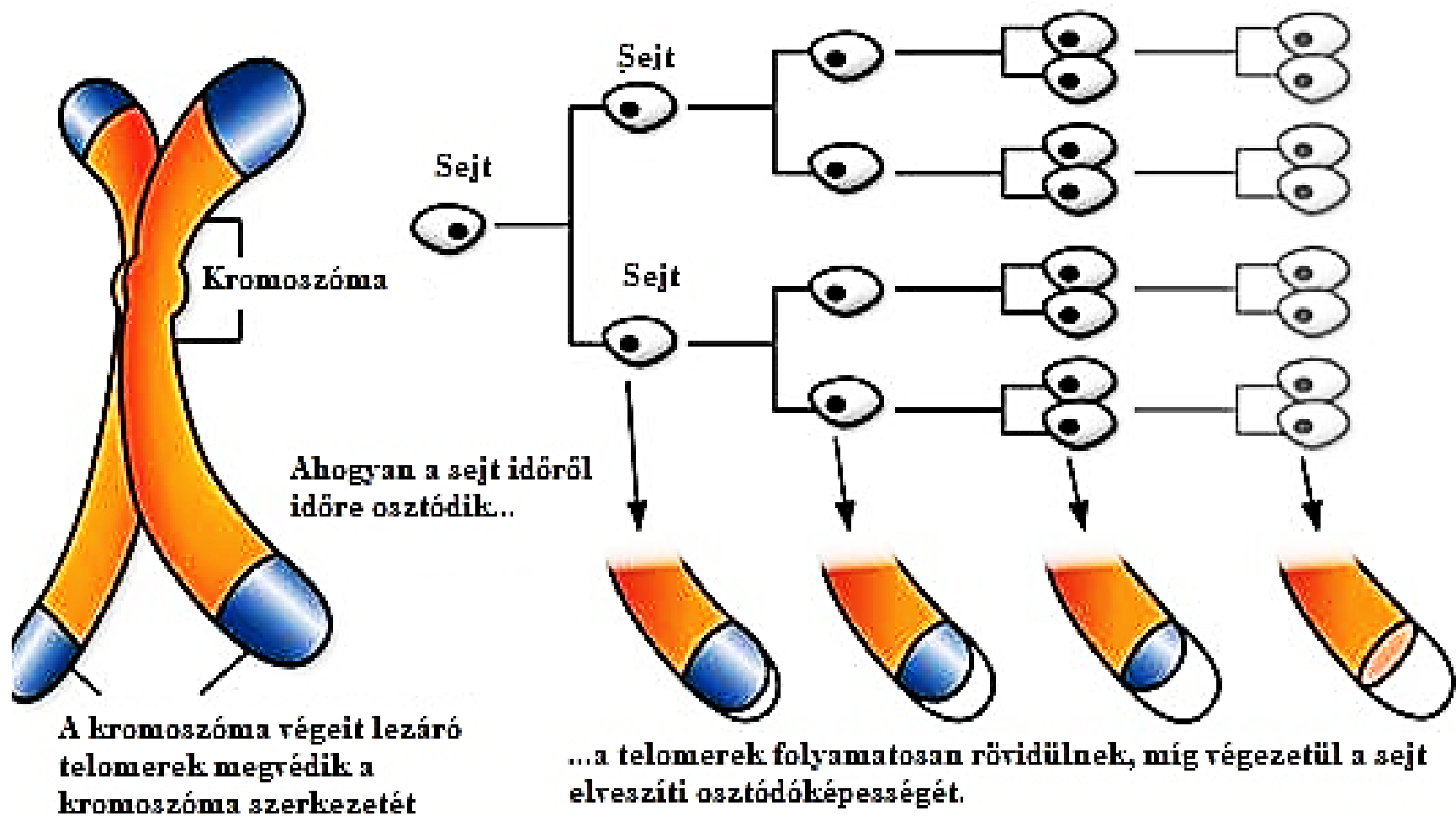
2. Tumorsuppresszió

3. Genetikai óra: a telomerek

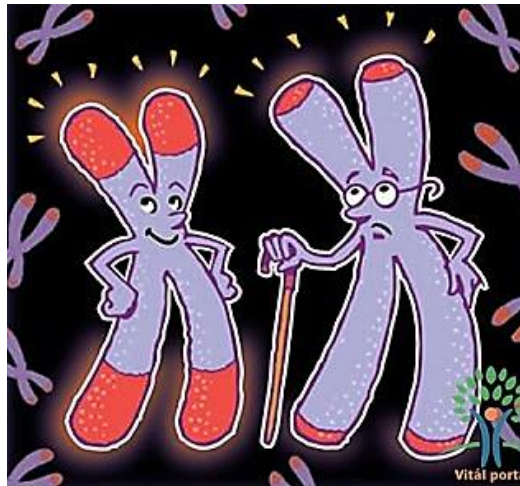
- A telomerek a lineáris kromoszómák végein található speciális szerkezeti védőelemek
- Maximum 50 osztódás/sejt (Hayflick-határ)
- Az osztódások alkalmával a telomer régiók rövidülnek
- Kritikus telomer hossz → nő a kromoszóma sérülésének esélye, így fontos a további osztódások elkerülése

A telomerek rövidülése

A telomerek hosszát befolyásoló tényezők

- Dohányzás
- Túlsúly
- Káros anyagok
- Stressz
- Fizikai aktivitás

- Csökkenti a test zsírtartalmát, felgyorsítja az anyagcserét, csökkenti az oxidatív stressz mértékét
- Fokozza a telomeráz enzim aktivitását és a telomer régiókat védő fehérjék működését → **csökkenti az öregedési folyamatokat**

A fizikai aktivitás és a biológiai életkor

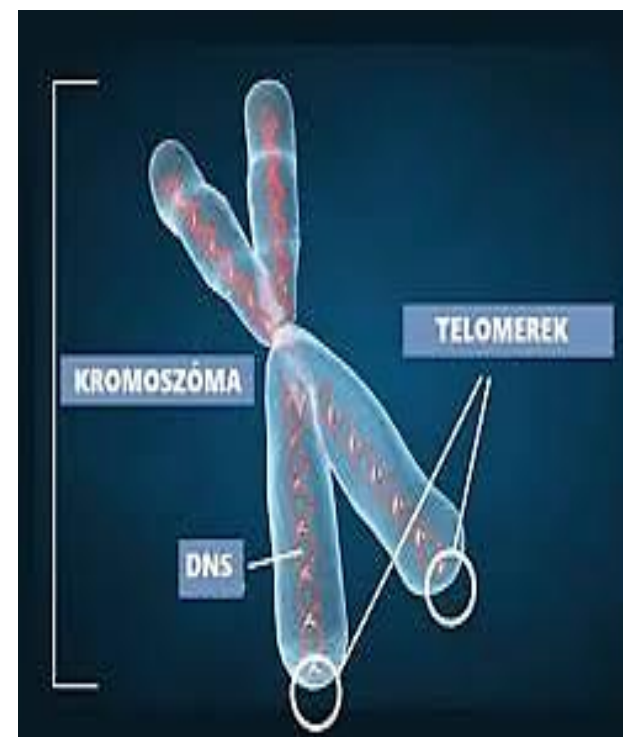
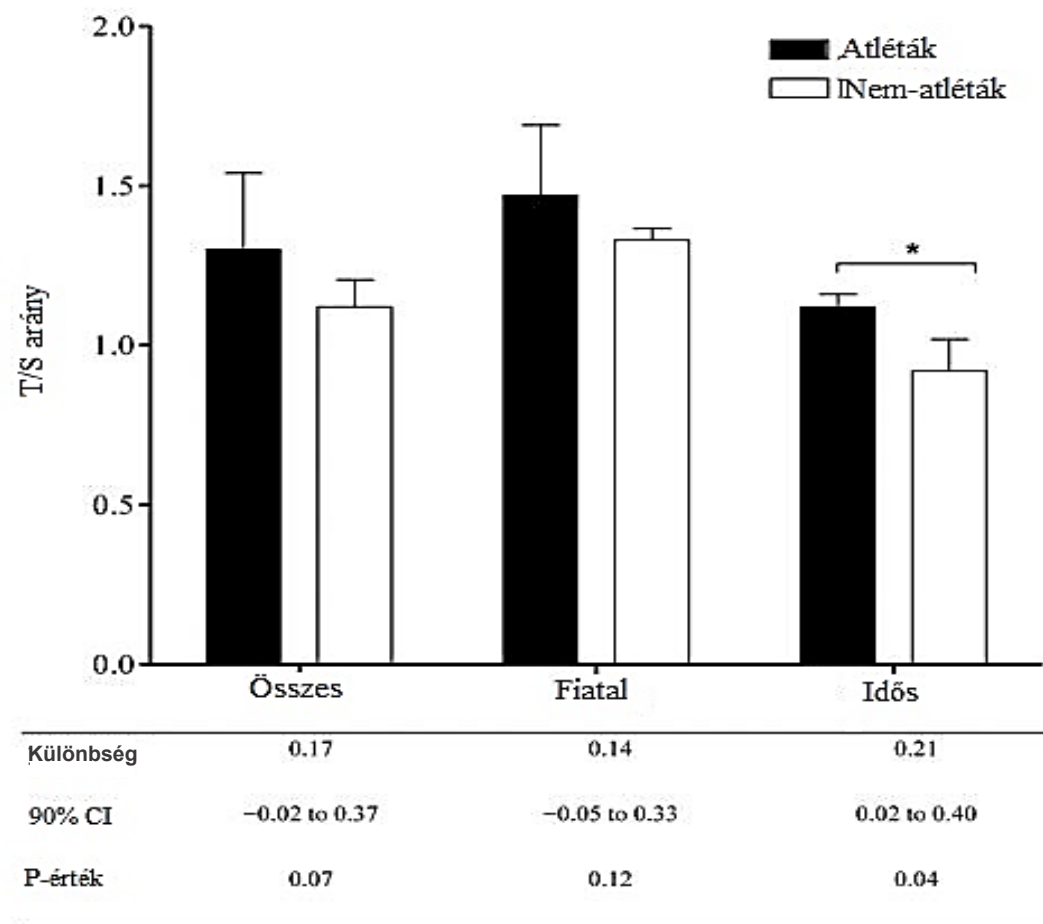
	Fiatal		Idős	
	Atléta	Nem-atléta	Atléta	Nem-atléta
Kor (év)	24.4 (0.6)	23.6 (2.7)	69.2 (2.9)	69.8 (4.4)
Súly (kg)	74.3 (4.4)	80.9 (13.6)	73.1 (7.8)	74.2 (4.6)
Magasság (cm)	184.6 (3.9)	182.0 (5.5)	176.5 (3.1)	172.3 (5.1)
BMI (kg/ m ²)	21.8 (0.7)	24.3 (3.4)	23.4 (2.9)	25.0 (1.1)

VO_{2max} (maximális oxigénfelvétel szintje) vizsgálata

	Fiatal		Idős	
	Atléta	Nem-atléta	Atléta	Nem-atléta
VO _{2max} ml/kg/min	67.0 (5.3)	53.9 (5.5)	45.4 (6.7)	39.4 (5.6)

Telomerek hosszának vizsgálata

Köszönöm a figyelmet!

TEHETSZERTE.HU

EFOP-1.8.6-17-2017-00035

A lakosság fizikai aktivitásának növelése és az egészségfejlesztő testmozgás kultúrájának kialakítása a szabadidősport révén, a rekreációs sportszakember-képzés, valamint a sportszolgáltatások létrehozásának támogatásával a Dél-alföldi régióban

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE